

Beteckning: Rel C vt 2004:7

Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Svenska kyrkan och sekularisering
En studie över prästers olika uppfattningar

Åke Fällström
Juni 2004

C-uppsats, 10 poäng
Religionsvetenskap

Religionsvetenskap C
Handledare: Jari Ristiniemi

Abstrakt

Svenska kyrkan och sekularisering – en studie över prästers olika uppfattningar

Åke Fällström

Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Högskolan i Gävle

Tidigare studier visar att sekulariseringen inneburit stora förändringar på det religiösa området. Studiens syfte var att beskriva hur präster inom Svenska kyrkan i Gävle uppfattade sekulariseringens påverkan. Fokus låg på att beskriva de kvalitativt olika uppfattningar som fanns, då dessa förhoppningsvis skulle ge en ökad och fördjupad vetskap kring sekulariseringens olika verkningar. Det empiriska materialet samlades in via kvalitativa intervjuer där åtta präster gav uttryck för sina uppfattningar. Studien visar på att kvalitativt olika uppfattningar fanns. Vidare visar studien på en rad intressanta strategier och åtgärder som behövs i det framtida kyrkliga arbetet. Det gäller bland annat organisatoriska förändringar i form av hur många kyrkor som ska finnas och hur ofta det ska firas gudstjänst, ett ökat samarbete mellan de lokala församlingarna och en utveckling av högmässan.

Nyckelord: Sekularisering, Svenska kyrkan, strategier, kristet engagemang

Keywords: Secularization, Swedish Church, strategies, Christian commitment

Innehållsförteckning

Abstrakt	2
1 Inledning	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.1.1 Svenska kyrkan	4
1.2 Problemformulering, syfte och frågeställningar	5
1.3 Avgränsning och metod	6
1.4 Disposition	6
2 Litteraturgenomgång.....	8
2.2 Tidigare forskning.....	8
2.2.1 Begreppet sekularisering.....	8
2.2.2 Sekulariseringens påverkan på Svenska kyrkans verksamhet	11
2.2.3 Sekularisering, kristet engagemang och gudstjänst	12
2.2.4 Sekularisering, samhälle och kyrka	14
3 Metod	17
3.1 Fenomenografi	17
3.2 Material	17
3.3 Informanter	18
3.4 Procedur	19
3.5 Kvalitativanalys och tolkning	20
3.6 Etiska perspektiv	20
3.7 Reliabilitet och validitet.....	21
3.8 Diskussion kring Metodval.....	22
4 Resultat och analys	26
4.1 Nya vägar	26
4.2 Verksamheter	26
4.3 Orsaker till sekularisering	27
4.4 Strategier och åtgärder	28
4.5 Strategier som uppfattas mer positiva än andra	29
4.6 Vad vill prästerna själva göra	29
5 Diskussion	32
5.1 Diskussion kring resultat	32
6 Referenslitteratur.....	36
Bilagor.....	38
Bilaga 1	38
Bilaga 2	39

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Sverige och Danmark hör till de mest sekulariserade i Europa (Pettersson 1988, s. 93-153). En sekularisering som kan spåras i den statistik som finns tillgänglig. En sekularisering som på många sätt är komplex till sin natur. Mot bakgrund av detta torde det finnas all anledning att fundera ytterligare kring detta fenomenets orsaker och verkningar, samt undersöka hur Svenska kyrkan påverkats.

Pettersson (2000, s. 109-110) meddelar att de stora förändringar som skett i vårt samhälle under en längre tid, har bidragit till att förhållandet mellan kyrkan och människan blivit annorlunda på ett djupgående sätt. Han säger vidare att kyrkan idag är en institution som har tappat mycket av den makt den hade tidigare. Allt fler människor ser på kyrkan som en institution vilken erbjuder tjänster utefter individens behov. Allt färre människor omfattar synen på kyrkan som en hierarkisk institution med svar på allt. Mycket tyder på att kyrkan går igenom en förändring, som innebär att den kommer att ha en delvis annan syn på världen i framtiden. Gustafsson (2000, s. 235-236) berättar att det ur ett större perspektiv kan ses hur religionen har tappat mycket av sin makt i samhället. Detta ser man på många sätt, bland annat genom minskat intresse för uppfattningar som olika religiösa inrättningar har. De olika effekter som denna religiösa förändring fört med sig, har varit möjliga att se på så kort tid som knappt sextio år menar han. Sundback (2000, s. 37-38) beskriver att sekulariseringen på ett avgörande sätt har påverkat kyrkan när det gäller socialt viktiga frågor, som t ex utbildning. Idag är kyrkan något man besöker av egen fri vilja, snarare än tvång. Vidare funderar hon om att religion mer än andra värderingar är knutna till förmodade konflikter mellan generationerna. Det är ur detta perspektiv viktigt att kyrkan lyckas attrahera unga människor, som kan stärka kyrkan samt utveckla teologin. Misslyckas man med detta finns en risk att den traditionella religionen dör menar Sundback.

1.1.1 Svenska kyrkan

I detta avsnitt ges en kort beskrivning av Svenska kyrkan, som med sina omkring 7,5 miljoner medlemmar visar på dess dominerande ställning av de trossamfund som finns i Sverige idag.

Pettersson (2000, s. 16) säger att Svenska kyrkans historia började på 800-talet när kristendomen grundas i Sverige. Efter en konflikt med den romersk-katolska kyrkan på 1500-talet bröt sig kyrkan i Sverige loss. Idag är det den största evangelisk-lutherska kyrkan i världen med ca 7,5 miljoner medlemmar. Pettersson säger vidare att den Svenska kyrkan inte bara är den största religiösa sammanslutningen i vårt land, utan även störst bland alla frivilliga organisationer som t ex politiska, idrottsliga, ideella etc.

På Svenska kyrkans hemsida kan man läsa att det finns ungefär 2200 församlingar, tretton stift¹, och 1028 pastorat.² Grunden i församlingens arbete går ut på att fira gudstjänst, genomföra undervisning, bedriva diakoni³ och mission. Det är framförallt medlemmarnas behov och förutsättningar som prioriteras i den självstyrande församlingen. Huvudansvarig inom varje församling är dess kyrkoherde samt ett folkligt valt kyrkoråd. När det gäller stiftet är deras främsta uppgift att stötta och ge råd till den aktuella församlingen, se till att den följer Svenska kyrkans regelverk och erbjuda vidare utbildning för anställda. Förutom detta sköter stiftet många av de ekonomiska tillgångar som Svenska kyrkan har och förvaltar dess skog- och jordresurser. I Svenska kyrkan äger ca 135 000 dop, vigslar och begravningsrum varje år och det firas 350 000 gudstjänster av 3300 präster. Kollektorna som samlas in under gudstjänsterna ger ungefär 140 miljoner kronor varje år. Detta belopp är bara en del av det totala medel som församlingar och stift samlar in. Nästan 27 000 hel- och deltidanställda jobbar inom Svenska kyrkan, och några hundratusen arbetar frivilligt.

1.2 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Då tidigare forskning rörande sekularisering framför allt har handlat om kvantitativa studier med resultat som varit tydligt mätbara, borde det vara viktigt att komplettera denna forskning med fler kvalitativa studier. De kvalitativa studierna kan i samverkan med de kvantitativa, förhoppningsvis ge en mer nyanserad och fördjupad bild. Genom att rikta in sig på en homogen grupp som präster, som dessutom sannolikt är bekanta med sekularisering, är det troligt att finna en del nya och intressanta aspekter.

Studiens syfte är att beskriva hur präster inom Svenska kyrkan i Gävle uppfattar sekulariseringens påverkan, och vad som bör göras för att komma till rätta med

1. Den Svenska kyrkan rymmer 13 stift. Varje stift leds av en biskop förutom Uppsala som har två.

2. Ett pastorat utgörs av en eller flera församlingar.

3. Ordet diakoni står för tjänst och betyder omsorg om medmänniskan. Denna omsorg kan visa sig i samhälleligt engagemang av olika slag.

de negativa följdverkningar som den orsakat kyrkan. Fokus kommer att ligga på att beskriva de kvalitativt olika uppfattningar som finns, då dessa förhoppningsvis kommer att ge en ökad och fördjupad vetskap kring detta.

Frågeställningar

- Hur har sekulariseringen påverkat Svenska kyrkan?
- Har denna haft en större inverkan på vissa verksamheter än andra?
- Vad har prästerna för uppfattning när det gäller orsakerna till sekularisering?
- Vad gör man från Svenska kyrkans sida, och vilka strategier finns för att möta sekulariseringen?
- Vilka valmöjligheter finns som är särskilt positiva i denna strategi?
- Om prästerna fick bestämma själva, vad skulle de vilja göra?

1.3 Avgränsning och metod

Undersökningen är begränsad till Gävle och omfattar åtta präster, varav fyra kvinnliga och fyra manliga. Denna avgränsning bedöms som tillräckligt bred för att få med ett tillfredsställande antal olika uppfattningar. En fenomenografisk metod har använts som hjälp för att analysera och klargöra prästernas olika uppfattningar.

1.4 Disposition

Bakgrundsavsnittet i kapitel ett inleds med några rader omval av ämne, och sen följer en kortare introduktion av vad sekulariseringen har inneburit för Svenska kyrkan. Efter detta presenteras Svenska kyrkan och dess organisation. Därefter kommer en problemformulering som pekar på eventuella brister i tidigare forskning, syftet fastställs och frågeställningar anges. Sedan förklaras hur arbetet har avgränsats och vilken metod som använts.

I kapitel två kommer en litteraturgenomgång över tidigare forskning att presenteras. I slutet av det avsnitt som handlar om begreppet sekularisering kommer jag att lägga in en egen definition av vad jag anser vara kärnan i detta begrepp.

I kapitel tre metod, kommer en detaljerad redovisning av hur den totala undersökningen genomförts. Först en kort presentation av fenomenografi, sedan redogörs för hur det empiriska materialet samlats in, därefter hur urvalet av informanter gjorts, hur den första kontakten med prästerna togs och hur genomförandet av

intervjuerna gick till, hur analysen av data utfördes, olika etiska perspektiv presenteras, frågor kring reliabilitet och validitet. Kapitlet avslutas med en diskussion kring Metodval.

I kapitel fyra redovisas resultatet av undersökningen och i anslutning till detta görs en analys av det som prästerna ger uttryck för. En sammanfattning av prästernas uppfattningar kommer att spaltas upp i punktform i slutet av kapitlet, detta för att lättare se om syftet med undersökningen uppnåtts eller inte.

I kapitel fem diskuteras det som kommit fram ur undersökningen och en tillbakablick görs på tidigare forskning för att se om resultatet stämmer överens med dessa eller inte. Förslag på vidare forskning inom området behandlas. Uppsatsen avslutas med referenslitteratur samt två bilagor.

2 Litteraturgenomgång

2.2 Tidigare forskning

2.2.1 Begreppet sekularisering

I det följande ger jag några förklaringar av vad sekularisering innebär både för individ och för samhälle, samt hur detta påverkat kyrkan. Det viktigaste i detta sammanhang torde vara att sekulariseringen möjliggör för människor att forma sina religiösa behov på många sätt.

Ett problem som Svenska kyrkan har haft och fortfarande har sedan upplysningen⁴ är mötet med sekulariseringen. Ett fenomen som inte bara Svenska kyrkan är utsatt för, utan alla religiösa sammanslutningar. Enligt Tergel (2001, s. 612-613) innebär sekularisering att människan lösgör sig från att se det gudomliga som centrum i det religiösa livet, till att se sig själva som världens mittpunkt. Sjödin (2001, s. 15-16) menar att det finns två synsätt som kan ligga till grund för vår förståelse av sekularisering och vad det innebär. Han talar om ”en försvinnandehypotes och en förändringshypotes”. När det gäller det första synsättet innebär detta att religionens plats i samhället blir mindre, alltså en nedgång. Det andra synsättet betyder att religionen i samhället uppträder på ett annat sätt än tidigare, och inte alls minskat i betydelse. Frisk (1998, s. 204-207) berättar att det kring själva begreppet sekularisering finns många teorier, och att man i vardagligt tal menar att religionen fått minskad betydelse hos människor. Vilka sidor av religionen som minskat är dock oklart menar hon.

Bäckström (1990, s. 13-30) berättar att den religiösa förändring som ägt rum under 1900-talet kan förklaras utifrån ett antal viktiga faktorer. För det första fortgår i det svenska samhället ett betydande generationsskifte. Det innebär bland annat att vi går från ett relativt homogent samhälle där religionen har en självklar plats, till ett samhälle där religionen får en underordnad roll. Denna förändringsprocess verkningar syns dels på minskat intresse för gudstjänst, och på allmänna värderingsförändringar. Vidare förklarar Bäckström att upplösningen av bondesamhället är en andra förklaring till den religiösa förändringen i vårt samhälle. Han säger att vi idag lever i ett postindustriellt⁵ samhälle där de flesta yrkesverksamma av Sveriges befolkning har en hög

4. Under andra hälften av 1700-talet riktades skarp kritik mot den kyrkliga läran och dess maktfullkomlighet. Kritiken kom främst från intellektuellt håll genom författare och filosofer som med hjälp av förnuft och vetenskap ville forma en syn på världen som grundades på förnuft, snarare än dogmer (Nationalencyklopedin).

5. I ett postindustriellt samhälle sjunker den del av befolkningen som är anställd inom industrin. Det är främst massproduktionen inom industrin som åsyftas (Nationalencyklopedin).

utbildning. Detta får till följd att nya värderingar bildas, som betyder både möjligheter och svårigheter för kyrkan. En tredje förklaring som ges är urbaniseringens verkningar. I städerna erbjuds en större valfrihet för individen, som kan exemplifieras genom att man inte i första hand besöker den kyrka som ligger närmast, utan den kyrka som passar bäst utifrån de egna värderingarna. En fjärde förklaring ligger i att kyrkan har gått från att ha varit en dominerande kraft i samhället med inflytande över t ex lagar, skolfrågor och fattigvård till att idag ha frångått de flesta av sina sociala uppgifter. Detta har inneburit att kyrkan blivit en institution bland flera i samhället, och på ett sätt gjort kyrkan mer religiös. På grund av denna förändring är det särskilt viktigt att kyrkan når ut med sitt budskap till andra delar av samhället meddelar Bäckström. Den femte förklaringen till den religiösa förändringen ligger i det rationella tänkandet som växte fram under upplysningen. Detta rationella tänkande har ofta inneburit en kontrovers mellan tro och vetande. Den ökade privata karaktären som religionen fått bland individer är en sjätte förklaring, som innebär att religion i form av en förenande kraft mellan människor har fått ge vika till förmån för sökandet efter en egen religiös identitet. Bäckström anser att detta beror på den växande kunskapen bland människor, som i sin tur leder till att de i högre grad än förut vågar ifrågasätta gamla trosläror. För det sjunde måste en skillnad göras mellan lokalnivå och samhällsnivå när man samtalar om religiös förändring i ett samhälle menar han. På det lokala planet betyder prästen mycket i utvecklingen av gudstjänsten, men samtidigt finns i ett större perspektiv mer komplexa förändringar som inte på ett snabbt sätt kan lösas, i motsats till det rent praktiska församlingsarbetet. För det åttonde behöver sekulariseringsbegreppet förfinas för att ge mening åt detta. Den religiösa förändringen i vårt samhälle är en för svår fråga för att man skall prata om en avkristning. Det kristna i människan har inte gått ner, utan det handlar främst om att vi idag kan uttrycka vårt religiösa behov på så många olika sätt berättar Bäckström.

Eva Hamberg (1989, s. 5-13) talar om att sekulariseringsbegreppet kan tolkas på många olika sätt. Det kan handla om förändringar i samhället där kyrkans makt att påverka t ex skolan och den allmänna hälsovården avtar, men det kan också handla om förändringar bland människor vilket påverkar individens kristna tro på ett negativt sätt menar hon. Dessa båda fenomen är inte oberoende av varandra, snarare tvärtom. De orsaker som ligger bakom kyrkans minskade inflytande i samhället, och individens minskade religiositet, är händelser som skett parallellt berättar Hamberg. Då begreppet sekularisering kan betyda många olika saker, ställer hon sig frågan om det ska användas

överhuvudtaget. Istället bör man tala om en religiös förändring. I sin studie väljer Hamberg ändå att nyttja begreppet sekularisering, men med betydelsen att färre människor i vårt land har en kristen tro, eller väljer att vara med vid gudstjänst. Hon berättar också att tidigare studier om religiös förändring i vårt land pekar på att det i Sverige pågår en utveckling, som får till följd att de människor som tror på en Gud avtar. Men också allt mindre av dem som tror på en Gud tycker att denna tro är så viktig att det skulle leda till att man ber eller går i kyrkan.

Pettersson (1988, s. 93-153) menar att sekularisering kan ha olika betydelser, och att det ofta handlar om att endast en minoritet av den svenska befolkningen delar den kristna tron, eller medverkar regelbundet vid gudstjänster. Pettersson berättar dessutom att svenskarna uppvisar ett stort intresse när det gäller frågor om livets mål och mening, men man känner samtidigt att det inte finns några nöjaktiga svar på dessa från kyrkligt håll. Av detta kan konstateras att sekularisering inte behöver betyda avsaknad av intresse för frågor som rör livets mening. Pettersson meddelar vidare att den kristna tron i Sverige inte förmår att skänka mening i livsfrågor hos speciellt många i vårt land om en global jämförelse görs. Hur kommer då den framtida synen på religion att vara? Enligt Pettersson kommer den pågående sekulariseringen att fortsätta när det gäller ointresse för kristendomen, men samtidigt kommer det att finnas ett levande intresse för frågor av existentiell karaktär.

Kallenberg, Bråkenhielm och Larsson (1997, s. 9-80) framhåller att sekulariseringen i Sverige är betydande, och att den får återverkningar på vårt tankesätt. Kyrkans sed gäller inte längre utom på vissa enstaka platser men på samma gång är 87 procent⁶ av befolkningen medlemmar i Svenska kyrkan. De hävdar att dessa fakta talar för en närmare granskning om kristendomen betyder något för människor, och om den gör det, på vilket sätt. Vidare säger de att sekulariseringen framskridit särskilt långt bland unga. Även Kallenberg, Bråkenhielm och Larsson framhåller att Sverige och Danmark kan ses som de länder där sekulariseringen har nått längst. De anser att en viktig förklaring till detta kan ha att göra med den kritik som arbetarrörelsen riktade mot både kyrkan och kristendomen i början på 1900-talet. Motståndet mot dessa gällde den mycket stränga tolkningen av kristendomen som dominerade bland människor. En tolkning som förmodligen lämnat spår bland många svenskar som anser att kristen tro mycket handlar om disciplin.

⁶. Den senaste siffran från 2002 visar på att antalet medlemmar i Svenska kyrkan är 80,9 procent av befolkningen (Svenska kyrkans hemsida).

Då sekularisering kan tolkas på så många olika sätt och ingen enhetlig förklaring finns, kommer jag att använda mig av en definition som enligt min bedömning utgör kärnan i sekularisering. Det betyder ”en religiös förändring bland människor som inneburit att kristet engagemang har minskat, samt att antalet gudstjänstdeltagare sjunker”.

2.2.2 Sekulariseringens påverkan på Svenska kyrkans verksamhet

I det här avsnittet visar jag att det finns både positiva och negativa trender i Svenska kyrkans verksamhet, samt hur viktigt det är från kyrkans håll att inse vikten av förnyelse för att få fler människor att besöka kyrkan.

I en studie över verksamhet i Svenska kyrkans församlingar gjord under 1994-96, delar Straarup (1997, s. 11-18) in materialet i åtta olika aspekter som får anses höra till Svenska kyrkans kärnverksamhet. För det första påpekar han att den del av befolkningen som deltar i gudstjänst har sjunkit. Han tillägger att det förekommer betydande skillnader mellan olika stift. När det gäller antalet kommunioner⁷ är bilden snarare den omvända då dessa visar på en ökning. Dopet och konfirmationen som får ses som den naturliga vägen in i den kyrkliga samhörigheten, uppvisar för den förstnämnda inga tydliga tecken på vare sig en minskning eller en ökning på riksnivå, medan det skett en tydlig minskning av antalet konfirmander. Straarup påpekar att när det gäller konfirmation finns gynnsamma förutsättningar för en ökning i vissa stift, men bland övriga stift ser det mörkt ut. I de aktiviteter som involverar barn finns det anledning att vara optimistiska för en majoritet av stiftet, då siffror visar på en positiv trend. Körverksamheten får ses som en stadig aktivitet då denna visar på siffror som är mer eller mindre varaktiga. I de församlingar där man koncentrerar sig på att införa nya typer av gudstjänster sker en ökning av antalet besökare, både på stiftsnivå och på riksnivå. Det gäller främst gudstjänster som är relaterade till familj, musik och olika ämnen. Denna förnyelse av gudstjänsten där de förekommer, har således en positiv effekt på dem som vill besöka kyrkan. När det handlar om givandet inom församlingen har detta i stora delar sjunkit. Det finns tre olika slag av givande, kollekt, speciella gåvor till församlingen och penninginsamlingar som syföreningen bidrar med.

Sammanfattningsvis poängterar Straarup att även om det är mycket svårt att dra några säkra slutsatser om Svenska kyrkans statistik, ändå måste pekas på några tendenser. Det finns mot det redan nämnda, både positiva och negativa utvecklings-

riktningar i verksamheten som kyrkan bedriver, och med visst undantag också aktiviteter som inte visar några trender alls. Körverksamheten är t ex stabil bland folket då den ofta leder till en fin gemenskap som varar länge. De exempel på det motsatta är att de som väljer att besöka en gudstjänst, konfirmeras eller skänka gåvor har minskat. Som exempel på de aktiviteter som visar på positiva trender finns det ökade antal individer som vill ta del av nattvarden, och den växande barnverksamheten. Straarup menar också att man kan se att Svenska kyrkan förnyar gudstjänstlivet genom att det blir fler och fler gudstjänster där nattvard ingår. De verksamheter som är traditionsbundna har svårt att dra till sig folk som t ex högmässa eller konfirmation.

2.2.3 Sekularisering, kristet engagemang och gudstjänst

I det följande avsnittet åskådliggör jag för det första att det kristna engagemanget minskar, för det andra att detta engagemang mycket är knutet till gudstjänsten, och för det tredje att kristet engagemang i stor utsträckning har att göra med ålder och kön.

I en jämförelse mellan åren 1927 och 1999 säger Gustafsson (2001, s. 74-103) att antalet besök i kyrkorna vid gudstjänst minst har sjunkit med 50 procent. Vidare påpekar han att antalet besök i kyrkorna minskat från en låg nivå på 1920-talet till en ännu lägre nivå vid slutet av 1990-talet. Denna neråtgående trend bland gudstjänstbesöken gäller för hela landet. Gustafsson noterar också efter en blick på stiftsnivå att det inte finns något stift i Sverige idag där antalet kyrkobesökare ligger på en tydligt högre nivå än övriga stift, vilket förekom 1927. Antalet gudstjänstbesök har alltså inte bara minskat överlag, det har även blivit en jämnare fördelning mellan stiftet menar han. Pettersson (2001, s. 249-270) nämner att de valundersökningar som statistiska centralbyrån genomför vid val till riksdagen och vid folkomröstningar kan ställas upp i en tabell, och åskådliggöras statistiskt. Han anser att dessa valgranskningar pekar på att de som regelbundet deltar vid gudstjänst har minskat med hälften från 1950-talet. När det gäller Svenska kyrkan hade denna vid mitten av 1950-talet ungefär 62 procent regelbundna gudstjänstbesökare, och 1994 hade dessa sjunkit till 54 procent enligt detta års valundersökning. Pettersson tillägger också att Svenska kyrkan trots dessa fakta inte har tappat någon betydande del av dem som besöker kyrkan regelbundet. Förutom de uppgifter man kan få via valundersökningarna finns det material på annat håll som uppvisar likheter med dessa säger han. Statistik från t ex Svenska kyrkan pekar

7. Innebär att man tar del av den utdelade nattvarden. Ordet kommer från latinet och betyder 'gemensam' 'gemensam måltid' 'nattvard' (Nationalencyklopedin).

bland annat på den krympande medlemsskaran och minskningen av antalet gudstjänstbesök.

Frisk (1998, s. 204-207) säger att engagemanget hos kristna har avtagit vilket kan visas med statistik över t ex antalet gudstjänster eller tilltro till vissa centrala trosföreställningar. I de undersökningar som görs angående det kristna engagemanget (med visst undantag för dem som är involverade i trosrörelsen⁸ och Svenska kyrkans verksamhet för barn) ser man att den ställning som kristendomen har, krymper. De svar som tidigare har getts angående människans frågor om livets mening och mål är inte trovärdiga idag menar Frisk. De existentiella frågorna finns fortfarande kvar men söker utlopp på annat håll, då svaren från kyrkligt håll inte längre är giltiga. Här tror Frisk att de nyreligiösa⁹ rörelserna kan vara en del i en bredare förändringsprocess som religionen genomgår. Som ett tillägg till detta påstående menar Skog (2001, s. 69) att det mediala utrymme som de nyreligiösa rörelserna får i stora drag är överdrivna. Den bild man kan få via media angående dessa rörelser storlek är varken en rättvis eller sann bild menar hon. Det finns dock bland denna oenhetliga grupp av nyreligiösa rörelser några som är större än övriga, t ex vissa guruinspirerade rörelser från Indien, inhemska rörelser i form av den så kallade Wicca-traditionen, mer moderna religiösa sammanslutningar som Scientologikyrkan, och de oorganiserade New Age-influerade grupperingarna. Skog förklarar att det som är gemensamt för många av dessa rörelser är den framskjutna plats som individen får.

Som Frisk (1998), nämner också Sjödin (2001, s. 15) att det kristna engagemanget har minskat. De som besöker en gudstjänst har gradvis sjunkit till att gälla endast en liten del av befolkningen.

I den så kallade EVSSG-studien (European Values Systems Study Group) i början på 1980-talet intervjuades folk i ett flertal länder i Europa angående värderingar. Intervjuerna sköttes i Sverige av SIFO. Mycket av detta material använder sig Petersson (1988, s. 93-153) av när han bland annat analyserar det religiösa klimatet i Sverige. Han säger för det första att religiöst engagemang mycket är knutet till ålder, med ett större intresse hos de äldre. Vidare berättar han att Sverige och Danmark generellt uppvisar mycket dåliga resultat när det gäller kyrkligt eller religiöst engagemang. Kallenberg, Bråkenhielm och Larsson (1997, s. 9-80) berättar att det i det kristna

⁸. I en något begränsad mening menas fristående kristna församlingar, som t ex Livets Ord (Nationalencyklopedin).

⁹. Ingen slutgiltig definition finns om begreppet då detta kan ses ur många aspekter. Många av de religiösa rörelser som kom till Sverige efter 1950-talet kan ses som nyreligiösa, t ex Transcendental Meditation och Hare Krishnarörelsen (Frisk 1998).

engagemanget finns en klar skillnad mellan män och kvinnor. Männen är de som tror minst på Gud medan kvinnorna, som oftast lever längre troligtvis finner en gemenskap i kyrkan. Som ett tillägg till Pettersson som säger att religiöst engagemang mycket är knutet till ålder, påpekar Kallenberg, Bråkenhielm och Larsson att det främst är den traditionella tron som attraherar de äldre, medan de nyreligiösa rörelserna som t ex New Age och trosrörelsen drar till sig de yngre. De berättar också att det i första hand är yngre män som är skeptiska mot religion. Dessutom är tron på kyrkans Gud låg i den yngre generationen, samtidigt som det finns en tro på någon sorts ande eller livskraft. Det är troligt att de unga söker utlopp för sina existentiella frågor på annat håll än i den traditionella gudstjänsten menar de. Färsk statistik pekar på att det blir allt färre som väljer att vara med i den konservativa gudstjänsten medan andra typer av gudstjänster ökar.

2.2.4 Sekularisering, samhälle och kyrka

I denna del visar jag först på hur kyrkans makt och inflytande i samhället har minskat, och sedan på den religiösa förvandling som vårt samhälle genomlevt under det senaste seklet. Denna förvandling har inneburit nya möjligheter för människor att söka svar på sina existentiella frågor.

Sjödin (2001, s. 15) nämner att den traditionella religionen i kristendomens skepnad långsamt har förlorat sitt inflytande i samhället under 1900-talet. Han säger vidare att religion mycket handlar om kristendom och kyrka i vår kultur. Kyrkan hade tidigare ett stort inflytande i samtliga delar av samhället i form av undervisning och skapandet av lagar, men idag är den en bland många institutioner. Denna maktomflyttning fullbordades år 2000 då kyrkan skildes från staten. Historiskt innebär detta att kyrkan förlorar mycket av sin tidigare makt och blir en bland många aktörer i det religiösa Sverige förklarar han. Också Gustafsson (2000, s. 232-234) ger exempel på hur kyrkans makt och inflytande har minskat i samhället. Många av dess tidigare uppgifter har man antingen frångått eller självmant lämnat ifrån sig. Vidare säger Gustafsson att år 1843 fick det lokala kyrkorådet lämna ifrån sig den kontroll som var knutna till hälsovården. Denna uppgift togs över av sockennämnden som fick ansvaret över frågor som inte primärt var kopplade till kyrkoansvaret. Till de mest betydande frågor som genom kommunallagarna 1862 togs ifrån kyrkan hade att göra med fattigvård, barnavård och skola. Gustafsson berättar att dessa tre områden var kopplade till den religiösa socialisationen i samhället, och var viktiga när det gällde

enhetlighet inom det religiösa området. År 1924 tar den borgerliga kommunen över ärenden rörande barnavård och 1954 även ansvaret för skolfrågor. När det gäller händelser på riksnivå säger han att den rätt som biskoparna hade att inspektera en del läroverk togs bort 1958. Vid 1990-talet inträffade något som gjorde att Svenska kyrkan miste en av sina sista uppgifter i samhället. Ända fram till 1991 hade folkbokföringen skötts av pastorsexpeditionen men flyttades detta år över till den lokala skattemyndigheten.

Bromander (1999, s. 18-83) meddelar att det samhälle som de unga växer upp i idag i stora delar är mycket olikt bondesamhällets. Detta märks bland annat på att det finns mer att göra på fritiden, större frihet att välja bland främmande religioner och kulturer samt de många olika värderingar som råder i samhället. Bromander menar också att vi nu går från en kultur till en annan. Det tidigare bondesamhället avlöstes av industrisamhället och nu går vi vidare mot tjänstesamhället. I detta tjänstesamhälle ger inte kyrkan längre legitimitet åt det rätta handlandet. Han säger också att det i en rad undersökningar har visat sig att människan i dagens samhälle strävar efter större frihet.

Frisk (1998, s. 204-205) säger att en aspekt av den nuvarande religiösa förändringen kan förklaras utifrån den stora omvandling som vårt samhälle genomgått under 1900-talet. Hon menar att denna förändring bland annat fått till följd att den socialisation som äger rum mellan föräldrar och barn, inte längre är densamma. Detta beror troligen på urbaniseringen, vilken får till följd att personen som flyttar till staden, samtidigt förlorar de normer och värderingar som råder i den gamla miljön. Väl i den nya stadsmiljön härskar den kulturella mångfalden som indirekt orsakar en uppluckring av alla meningssystem, samt erbjuder människan andra alternativ att se på livets mening och verklighetens sanna väsen. Vidare påpekar Frisk att kommunikation i olika former som t ex media och egna resor bidrar till en större insikt i andra människors sätt att leva och tro. Hon säger vidare att familjestrukturen har förändrats under de senaste hundra åren. Det är vanligt med små familjer idag, och barnen är i skola eller på dagis under en större del av sin tid än med sin egen familj. Sammanfattningsvis säger Frisk att den ökade flytten från landsbygden till städerna, den kulturella mångfalden, de ökade kommunikationsmöjligheterna och den ändrade familjebilden, torde vara saker som påverkar barnen att inte socialiseras in i sina föräldrars sätt att se på livets mening och den värld de lever i.

Ahrén och Ekström (1995, s. 22-36) berättar att det samhälle vi lever i idag har förändrats på ett genomgripande sätt bara de senaste årtiondena. Dagens samhälle

präglas av betydande folkomflyttningar, stora tätorter, försvagad familjestruktur och religiös mångfald. Folkomflyttningarna idag bidrar till att människor möter andra värderingar än de man växt upp med, de många tätorterna bidrar till ett minskat engagemang i kyrkan, överföring av traditioner och värderingar inom familjen har försvagats mot tidigare generationer och den ökade invandringen från länder utanför Europa har medfört ett nytt kulturellt och religiöst levnadssätt. De nämner också att efter hand som antalet människor med högre utbildning har ökat i vårt land, har detta inneburit att det blir allt färre som okritiskt tar till sig det som sägs från kyrkligt håll. I dagens samhälle har kyrkan förlorat sin roll som folkkyrka. Ahrén och Ekström säger: ”Svenska kyrkan kan inte framställa sig som den enda folkkyrkan i vårt land, bara den i särklass största.” (s. 34)

3 Metod

3.1 Fenomenografi

Eftersom syftet med denna uppsats är att beskriva hur präster inom Svenska kyrkan i Gävle uppfattar sekulariseringens påverkan, och vad som bör göras för att komma till rätta med de negativa följdverkningar som den orsakat kyrkan, har en fenomenografisk ansats valts för att besvara detta. Här ges kort en allmän beskrivning av vad den fenomenografiska ansatsen innebär.

Kroksmark (1987, s. 225) framför att fenomenografin går ut på att ta reda på hur människor uppfattar fenomen i en förutbestämd situation, där det uppfattade är det viktigaste att fokusera på. Alexandersson (1994, s. 117) säger att den fenomenografiska forskningen har kommit att utvecklas mot att främst studera uppfattningar och innehållet i dem. Vidare berättar han att människan steg för steg förbättrar sin förmåga att förstå världen, och fenomenografisk forskning intresserar sig för vad denna förmåga består av. Detta sker genom att fenomenografin riktar in sig på specifika delar i en människas omvärld. Enligt fenomenografin får människan en grundläggande kunskap om sin omvärld genom de uppfattningar hon har om denna. Larsson (1986, s. 12-13) säger att det grundläggande för fenomenografin är skillnaden mellan hur en sak är, och hur den uppfattas vara. Det viktiga här är inte om saker och ting är sanna eller falska, snarare handlar det om vad som undersöks. Larsson säger också att en av de utmärkande egenskaperna för den fenomenografiska ansatsen är att den riktar in sig på andra ordningens perspektiv, dvs. hur någon uppfattar något. Fenomenografin är också empirisk till sin natur i den meningen att utifrån intervjuer tolka och beskriva, vad någon/några personer har sagt vid en intervju. Marton och Wenestam (1984, s. 287) förklarar att man inom fenomenografin använder sig av enskilda uppgifter för att kunna klargöra och avgränsa uppfattningar. De olika uppfattningarna redovisas i så kallade beskrivningskategorier. Beskrivningskategorin är en samlande enhet för likadana uppfattningar, men som kan formuleras och uttryckas på olika sätt.

3.2 Material

Det empiriska materialet till denna studie har samlats in med hjälp av kvalitativ intervju. Det är en metod som får anses lämplig eftersom det är prästernas uppfattningar det är frågan om, och som dessutom utgör grunden för den kvalitativa analysen.

Holme och Solvang (1997, s. 99-101) berättar att styrkan i denna intervjuform utgörs av att den liknar ett vanligt samtal. Med detta menar de att en mycket liten påverkan görs på undersökningsspersonen i form av medveten kontroll. Istället är det undersökningsspersonen som får bestämma hur samtalet ska fortlöpa. De tillägger att forskaren bara lägger fram de ämnen som ska behandlas, men samtidigt är det förstås viktigt att man får svar på de frågor man vill klarlägga. Vidare säger de att i den kvalitativa intervjun inte förekommer några fasta frågor i form av frågeformulär då den medvetna kontrollen från forskarens sida kan bli för stor. Poängen med intervjun är ju att komma åt den intervjuades egen uppfattning. Till sist nämner de att huvudsyftet med den kvalitativa intervjun är att höja kvaliteten på den information man får, och bygga upp en kraftigare och större förståelse för de fenomen som studeras. Trost (1997, s. 24) nämner att den kvalitativa intervjun bland annat går ut på att: ”förstå hur den intervjuade tänker och känner, vilka erfarenheter den har, hur den intervjuades föreställningsvärld ser ut”. Kvale (1997, s. 34-41) förklarar den kvalitativa forskningsintervjun utifrån tolv aspekter där han försöker att beskriva vad den består av. Det gemensamma för dessa tolv aspekter av den kvalitativa forskningsintervjun är att det handlar om en undersökning av hur den intervjuades livsvärld ser ut, och hur hon agerar utifrån denna bild.

3.3 Informanter

När det gäller urvalet av försökspersoner säger Alexandersson (1994, s. 122-123) att det har varit vanligt för fenomenografiska studier att intervjupersonerna gärna skall ha olika erfarenheter, inställningar och värderingar till det fenomen som skall undersökas. Han säger också att det bör finnas olikheter i fråga om ålder, kön, arbetsplats och social bakgrund. Larsson (1986, s. 29) nämner att vid en kvalitativ studie är frågan om urval av försökspersoner en annan sak än vid en kvantitativ studie. Om man t ex är ute efter att studera vilka olika sätt det finns att uppfatta ett fenomen, är chansen större att få kvalitativt olika uppfattningar kring detta om studien genomförs i en grupp där personerna är förtrogna med fenomenet. Larsson menar också att denna relativt homogena undersökningsgrupp kan tillföra nya uppfattningar kring fenomenet.

Urvalet av de präster som deltagit i denna intervju gjordes från fem av de församlingar som Svenska kyrkan har i Gävle. Denna avgränsning av antalet församlingar kom att göras på grund av att tiden för kontakttagande var begränsad. I studien har fyra kvinnliga präster och fyra manliga präster deltagit från olika arbetsplatser, och

med varierande ålder och erfarenhet av prästyrket. När det gäller prästernas olika värderingar, inställningar och sociala bakgrund har inga hänsyn tagits till dessa då detta uppskattades ta för lång tid att undersöka, och därmed hindra det som var studiens huvudsyfte. Eftersom antalet präster var relativt begränsat inom varje församling, så valdes dessa efter hur många av de tillfrågade som var villiga att ställa upp på en intervju. Deltagandet bland samtliga präster har skett anonymt. Då urvalet är begränsat till en homogen grupp som väl prästerna får anses vara, och som dessutom borde vara bekant med fenomenet i fråga, så torde enligt Larsson (1986, s. 29) också utsikten att olika uppfattningar får komma fram vara större.

3.4 Procedur

Den första kontakten med prästerna togs via e-post. E-postadress fanns till samtliga av de tio tillfrågade prästerna och ett missivbrev (bilaga 1) bifogades, där bland annat syftet med studien angavs, information kring individskyddskravet gjordes och en förfrågan om att delta i intervju. Anledningen till att det till slut blev tio präster som tillfrågades, var att en av de ursprungliga åtta valde att tacka nej på grund av tidsbrist, och att den andra hade slutat sin tjänst. De präster som sedan deltog i intervjun valde att tacka ja vid den första kontakten. Tid och plats för genomförande av intervjun bokades in per telefon.

Själva genomförandet av intervjuerna skedde under tre på varandra följande veckor. Intervjuerna utfördes i en ostörd miljö med hjälp av en intervjuguide (bilaga 2), vars främsta funktion var att fungera som minneshjälp kring de områden som ansågs viktiga att få svar på. I övrigt var samtalet öppet, såtillvida att intervjupersonerna själva fick avgränsa och styra samtalets utveckling kring de på förhand bestämda frågeställningarna. Intervjuerna spelades in på band och tog allt från en halvtimme till en timme. Intervjuerna avlyssnades sedan och överfördes från tal till skrift med hjälp av dator och teckensnitt *garamond*, teckenstorlek 12, *kursiv*. Detta resulterade i drygt 50 sidor som sedan analyserades med hjälp av kvalitativ analys. Den första intervjun fungerade som en testintervju för att utvärdera de frågeställningar och eventuella brister som fanns i frågeguiden. Denna intervju togs även med i undersökningen då den genererade svar som inte på något sätt skiljde sig från efterföljande intervjuer.

3.5 Kvalitativanalys och tolkning

De utskrivna intervjuerna bearbetades med hjälp av kvalitativ analys, som är ett av kännetecknen för den fenomenografiska ansatsen (Larsson, 1981, s.7).

Larsson (1986, s. 20) säger vidare att själva meningen med denna analys är att hitta de olika sätt på hur man kan uppfatta fenomen i sin omvärld. Dessa olika uppfattningar bildar sedan olika kategorier, som svarar mot kvalitativt olika uppfattningar. De olika kategorierna står för kvalitativt olika sätt att se på saker och ting. Kroksmark (1987, s. 270-271) säger att en del av analysarbetet går ut på att läsa igenom det utskrivna intervjuerna ett antal gånger för att komma åt kvalitativt olika tolkningar av innebörden i det som är föremål för undersökningen, samt att klarlägga den gemensamma synen. Denna gemensamma syn är själva grunden för att kunna urskilja olika uppfattningar, i olika kategorier. Alexandersson (1994, s. 125) berättar att själva analysen och tolknings arbetet kan beskrivas med hjälp av fyra faser. Först för att er-hålla ett grepp och få en allmän bild av innehållet i intervjuerna, sedan för att upptäcka skillnader och likheter i de olika intervjupersonernas uttalanden, och därefter kategorisera samt dela in dessa skillnader och likheter i olika kategorier, och till sist studera närmare hur kategorierna är relaterade till varandra.

Analys och tolkning av de utskrivna intervjuerna genomfördes i enlighet med den fenomenografiska ansatsens riktlinjer. Först lästes dessa intervjuer igenom ett par tre gånger vilket var tillräckligt för att få en helhetsbild och kunna urskilja de olika uppfattningar som fanns kring fenomenet sekularisering. Texten tolkades sedan mer noggrant i syfte att öka utsikterna att så korrekt som möjligt finna kvalitativt olika uppfattningar. När detta var klart presenterades prästernas uppfattningar i resultatet i urval och med löpande text. Detta sätt att presentera de olika uppfattningarna gav materialet en tydligare och mer enhetlig karaktär.

3.6 Etiska perspektiv

Då denna uppsats inte berört några känsliga områden, gjordes bedömningen att det räckte att ge allmän information kring individskyddet för de präster som deltog.

Enligt HSR:s forskningsetiska grundregler (1999) kan individskyddskravet sammanfattas i fyra huvudkrav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Under den första kontakten med prästerna meddelades i det bifogade missivbrevet syftet med uppsatsen, att deltagandet var frivilligt, och att de kunde avbryta sin medverkan när de ville. Samtliga präster som deltog i uppsatsen

gjorde detta efter eget samtycke. All data som insamlades under intervjuerna förvarades på ett sådant sätt att inga utomstående kunde ta del av dem. Bearbetning och rapportering av insamlad data skedde på ett sådant sätt, att ingen av dem som deltog i uppsatsen kunde kännas igen av någon främmande person/personer, endast ett åldersintervall har redovisats i resultatdelen för att få med spridningen i ålder. Samtliga inspelade och utskrivna intervjuer har förstörts, efter färdigställande av uppsatsen. Alla uppgifter som inhämtats från de präster som deltog i intervjuerna, kommer endast att brukas för forskningsändamål.

3.7 Reliabilitet och validitet

Bell (2000, s. 89-91) säger att oavsett vad man väljer för metod när man gör en undersökning, så är det viktigt att få svar på hur tillförlitlig och giltig den information är som fås. Hon säger dessutom att reliabiliteten eller tillförlitligheten mäter ifall det sätt man använder under en undersökning ger identiska svar, vid skilda undersökningsomgångar och likartade förhållanden. Bell tillägger att när det gäller undersökning av t ex uppfattningar så kan det finnas många saker som kan ha inverkan på svaren man får. Som exempel nämns att intervjupersonen kan ha sett t ex ett tv-program eller varit med om saker som influerat dennes åsikter och värderingar. När det gäller validiteten är det mycket svårare. Validiteten eller giltigheten har att göra med om en viss given fråga verkligen mäter det som den är avsedd att mäta. Det finns många olika sätt att kontrollera validiteten på, och rent generellt är det alltid bra att vara kritisk till sina egna frågor och granska dem noga. Bjereld, Demker och Hinnfors (1999, s. 102-106) berättar att reliabiliteten handlar om hur saker och ting mäts. Denna reliabilitet kan t ex kontrolleras av en annan forskare, genom att låta denne göra om en del av undersökningen. Problem kan dock uppstå om man jobbar med t ex intervjuer, eftersom den kontakt som intervjuaren får med intervjupersonen i hög grad kan påverka de svar som fås. Validiteten beror mycket på vad som mäts, och om man verkligen undersöker det som man avsett att undersöka.

Holme och Solvang (1997, s. 94) menar att den kvalitativa metoden inte i lika hög grad som den kvantitativa, är beroende av att den information man har skall vara typisk. Alltså om det som undersökts har undersökts på det sätt som var avsikten, eller om de data som insamlats är pålitlig. Frågan om reliabilitet är inte lika betydande i undersökningar av kvalitativ karaktär menar de, eftersom dessa studier syftar till att ge en ökad och mer djupgående insikt i vissa företeelser. Vidare menar de att inte heller

validiteten är lika avgörande inom det kvalitativa studiet där en betydligt större närhet finns till den/det som undersöks. Det är viktigare att den intervjuade får möjlighet att föra samtalet än att fördjupa sig i validiteten i dessa fall. Även om frågorna om reliabilitet och validitet inte är lika avgörande i den kvalitativa studien, finns problem av annan karaktär. Ett problem är att den situation som uppstår vid en intervju kan uppfattas på ett oriktigt sätt av intervjupersonen, och svårigheter finns för forskaren att få den rätta informationen eller den mest giltiga. Ett annat problem som kan uppstå ur den närhet som forskaren har till den/det som undersöks, har att göra med förväntningar. Den intervjuade kan uppträda på ett sätt som han/hon tror är det rätta i den givna situationen, vilket för med sig att de kanske inte uppför sig som de skulle ha gjort annars. Pålitligheten i dylika fall kan garanteras genom det ständiga samspel som finns mellan berörda parter. I detta samspel kan det växa fram en bättre, djupare och större förståelse kring det som undersöks.

Alexandersson (1994, s. 129-130) berättar att i den fenomenografiska traditionen handlar frågor om reliabilitet och validitet om huruvida de olika beskrivningskategorierna verkligen svarar mot undersökningsspersonernas uppfattningar. Han meddelar vidare att reliabilitetsbegreppet inom fenomenografin betyder att någon utomstående skall kunna fastställa de olika beskrivningskategorierna ur det insamlade datamaterialet, genom att kontrollera det. Har en riktig tolkning gjorts av forskaren ifråga av det som berättas från intervjupersonerna. Det handlar alltså om man på rätt sätt har beskrivit de olika uppfattningarna under rätt kategori, eller om det endast är ett påhitt av forskaren. Larsson (1986, s. 38-39) säger att ett av de problem som kan uppstå när det gäller trovärdigheten i en kvalitativ analys, har att göra med det tolkande subjektet. Är forskarens tolkning sannolik, eller är den ett uttryck för de egna uppfattningarna. I detta fall kan en medbedömare kontrollera resultatet för att se om det verkar trovärdigt. Den person som utses att göra en oberoende bedömning måste vara beredd att göra ett gediget jobb då detta är en förutsättning för att nå ett bra resultat.

3.8 Diskussion kring Metodval

Att använda intervju som metod för att samla in data över hur präster uppfattar fenomenet sekularisering var ganska given, eftersom intervjuer varit grunden inom den fenomenografiska ansatsen (Larsson, 1986, s. 26). Den kvalitativa intervjun har varit mycket givande när det gäller att förstå hur prästerna tänker och resonerar kring fenomen i sin omvärld. Den öppna och relativt ostrukturerade samtalsformen vid

intervjuerna har varit bra i den meningen att den ökat möjligheterna, att interagera med intervjupersonen. Som exempel på denna interaktion kan nämnas möjligheten att ”gripa in” och rätta ut eventuella missförstånd som kan uppstå kring vissa frågor. Man har möjligheten att direkt fråga intervjupersonen om hans/hennes utsaga blivit rätt uppfattad genom att ställa följdfrågor.

Vidare är intervjuer ett utmärkt sätt att ta reda på hur en person föreställer sig saker och ting i sin omvärld, om denne person kan uttrycka sig väl i tal vill säga. Problematiskt kan det bli om denne person inte kan uttrycka sig så bra som vore önskvärt, han/hon kanske hellre uttalar sig i skrift. Således öppnar sig ett annat val för att utföra studien på ett annorlunda sätt. Det kunde ha varit att låta prästerna skriva och berätta i ett brev, om hur de uppfattar sekularisering. Eftersom jag upplevde att prästerna inte hade någon svårighet att tala och uttrycka sig i ord får det valet anses vara mindre bra.

Vid urvalet av präster har hänsyn tagits till att de gärna skall ha olika arbetsplats, varierande ålder och erfarenhet av sitt yrke. På detta sätt har en bredd skapats i studien som sannolikt har ökat chanserna till att så många olika uppfattningar kommer fram som möjligt. Det är tänkbart att ett annat urval hade gett ett annat resultat. Då urvalet gjordes i en homogen grupp torde också enligt Larsson (1986, s. 29) chansen till att olika uppfattningar får komma fram vara större. Vidare kan sägas att uppfattning av sekularisering till stor del är en akademisk fråga i den meningen att den kräver ganska mycket av förförståelse. Denna förförståelse kan leda till att en mycket rikare uppfattning uppstår hos dem som är mer bekant med fenomenet. Om urvalet hade gjorts utifrån präster som på förhand hade en mycket stor kunskap kring sekularisering, är det troligt att detta hade medfört ett mycket rikare material. Men då den fenomenografiska ansatsen söker så många kvalitativt olika uppfattningar som möjligt om en företeelse och inga uppfattningar är mer rätt än andra, är det inte säkert att ett sådant material hade gett ett bättre resultat.

Själva proceduren och genomförandet av studien tänktes noga igenom före undersökningen, och samtalsteman samt missivbrev godkändes av handledaren innan någon kontakt togs med prästerna. Jag upplevde att majoriteten av prästerna ställde sig mycket positiva till att delta i intervju, och de fick själva bestämma tid och plats för genomförandet av dessa. Intervjuerna utfördes på respektive prästs arbetsplats vilket kan ses som ett naturligt ställe att samtala på. Det är möjligt att en intervju i hemmiljö skulle skänka en tryggare känsla som i sin tur kunde bidra med andra uppfatt-

ningar. Detta bedömdes i sammanhanget äga ringa betydelse och torde inte påverka studien på något nämnvärt sätt. När det gäller intervjufrågorna skulle man kunna tänka sig att prästerna hade fått läsa igenom dessa innan intervjun, för att på så sätt förbereda sig och tänka igenom de olika frågorna. Men då det inom fenomenografin främst gäller att undersöka hur någon uppfattar något i sin omvärld, är frågan om genomtänkta reflektioner av mindre betydelse. Det är i detta sammanhang också sannolikt att en mer professionell intervjuare hade samlat in ett mer omfattande material än vad som var fallet. Men det behöver inte nödvändigtvis betyda att denna större mängd data, också skulle innebära ett kvalitativt bättre resultat. I och med att frågestunderna spelades in på band medförde det i vissa fall en del svårigheter med att höra precis allt som sades under intervjuerna. Det inträffade dock inte i någon större utsträckning och bedömdes som obetydliga. Förutom bandspelare hade en videokamera kanske varit bra att använda, i syfte att få med även miner och gester som kunde analyseras. Det är dock sannolikt att både bandspelare och videokamera hade påverkat prästerna alltför mycket och fått dem att känna sig obekväma i situationen. I samtliga fall informerades i förväg att intervjun skulle spelas in på band, vilket kan skapa en trygghet för den intervjuade. I övrigt så har jag försökt skapa en så tillitsfull relation som möjligt, vilket bidragit till att samtalen fortsatt även efter utfrågningen.

Det insamlade empiriska materialet undersöktes med fokus på de frågeställningar som fanns, och de uttalanden som inte hade med fenomenet i fråga sorterades bort. På detta sätt fick analysarbetet en särskiljande prägel, vilket underlättade arbetet med att dela in de olika utsagorna i kategorier. I studien har inga känsliga områden berörts, och därför gjordes bedömningen att det räckte med att ge allmän information kring individskyddskravet. Allt material har behandlats utifrån de riktlinjer som finns (HSFR, 1999).

Reliabiliteten i undersökningen hade kanske blivit större med en mer van intervjuare. Men som Holme och Solvang (1997, s. 94) säger så är frågor om reliabilitet kanske inte lika viktiga vid kvalitativa undersökningar som vid kvantitativa. Det finns så mycket som kan påverka en person från ett intervjutillfälle till ett annat, och frågan om hundra procentig upprepbarhet är i praktiken inte genomförbar. När det gäller validiteten i undersökningen kunde den säkerställas såtillvida att handledaren kontrollerade frågorna innan intervjutillfället. I övrigt så granskade jag frågorna kritiskt för att se om de verkligen var konstruerade på rätt sätt, och att de verkligen skulle mäta det som de var tänkta att mäta. Givetvis är det mycket svårt att veta om en person

uppfattar frågorna på det sätt som de var tänkta att uppfattas. Här skulle jag möjligtvis ha kunnat ställa frågorna två gånger. Den första gången en fråga ställs borde ge en uppfattning om hur frågan uppfattades hos intervjupersonen, sedan kunde man mot bakgrund av detta ställa en följdfråga, för att vara mer säker på att det verkligen är rätt fråga som ställs. I övrigt kan tilläggas att undersökningen utförts med noggrannhet och omsorg. Arbetet med undersökningen har också bedrivits efter bästa förmåga.

4 Resultat och analys

Redovisningen av intervjuerna ges här i urval och med löpande text. Först presenteras prästernas uppfattningar, sedan följer en analys som syftar till att försöka ge materialet en bredare och djupare betydelse än det som direkt framgår av data. Redogörelsen av resultatet kommer vidare att sammanfattas i slutet av detta avsnitt. Denna sammanfattning ska förutom att vara kopplad till resultatet, också klargöra om syftet med undersökningen uppnåtts eller inte. Det kan också nämnas att åldersspannet mellan prästerna sträcker sig från 30 och upp till 51 år. Erfarenhet av prästycket varierar mellan 2 och 16 år.

4.1 Nya vägar

Prästerna ger uttryck för att sekulariseringen har påverkat Svenska kyrkan så tillvida att det har varit nödvändigt att hitta nya vägar att möta den med. Det är vägar som inte är lika traditionsbundna som tidigare, vilket t ex kan ta sig uttryck i ett ökat samarbete med andra religiösa församlingar. Det är ett samarbete som visat sig vara avgörande då fler människor deltar i verksamhet av andlig karaktär.

Analys

Att samverka med andra religiösa församlingar torde vara viktigt eftersom synen på att kyrkan har alla svaren, inte finns hos särskilt många idag. Det kan också vara så att det inom andra religiösa församlingar finns kompetens som prästerna inom Svenska kyrkan saknar.

4.2 Verksamheter

Det finns verksamheter inom Svenska kyrkan som har påverkats mer än andra enligt vad prästerna ger uttryck för. De anser att sekulariseringen påverkat konfirmandverksamhet och barnverksamhet mest. En präst säger att när det gäller konfirmationen har det skett en hastig förändring med nergångar sen mitten av 1980-talet, och konfirmationen kan ses som ett tydligt tecken på sekulariseringen. Angående barnverksamheten nämner en annan präst att Svenska kyrkan på 1970-talet hade en större andel av dem som var mellan tre och fyra år men att dessa barn idag ingår i skolverksamheten.

Analys

Att konfirmationsverksamheten påverkats mer än övriga verksamheter är något som bekräftas av bland annat Straarup (1997, s. 11-18) som menar att de traditionsbundna verksamheterna dit bland annat konfirmation räknas, har svårast att dra till sig folk. Orsakerna till detta kan ha att göra med att dagens ungdomar inte tror på kyrkans gud i särskilt stor utsträckning (Kallenberg, Bråkenhielm och Larsson 1997, s. 9-80). En annan förklaring kan vara att det finns mycket mer att göra för dagens ungdomar på fritiden, än vad som var fallet längre tillbaka. Bromander (1999, s. 18-83) berättar att det finns en ökad konkurrens från andra religioner idag, vilket gör att dagens ungdomar kanske hellre väljer någon av dessa framför den kristna, detta kan vara en tredje förklaring. När det handlar om barnverksamhet nämner Sjödin (2001, s. 15) att kyrkan förlorat denna omsorg om barnen på grund av minskat inflytande och makt i samhället. Möjligen skulle detta kunna innebära att barnen inte socialiseras in i en kristen tradition i lika hög utsträckning som på 70-talet, vilket resulterar i ett minskat kristet engagemang bland dessa. Det är således en negativ verksamhetstrend som beskrivs här.

4.3 Orsaker till sekularisering

En uppfattning bland prästerna gör gällande att orsaken till sekulariseringen har att göra med den höjda utbildningsnivån hos människor i dagens samhälle. Idag tror inte folk på allt vad prästen talar om, och man törs ha en annan åsikt. En annan av prästerna menar att orsaken till sekularisering har att göra med vårt oberoende av någon högre makt. Ett oberoende som växt fram genom historien via upplysningen och industrialiseringen. En samhällsförändring som inneburit att människor anser att de klarar sig själva, och att ingen Gud skall styra över dem. En annan uppfattning gör gällande att sekularisering kan bero på att vi är mer måna om vår lediga tid idag, vi går i kyrkan på ett annat sätt än förut och besöker i första hand den kyrka vi trivs i. Den regelbundna gudstjänstbesökaren går i kyrkan kanske så sällan som en gång i månaden idag. En annan präst anser att sekularisering kan bero på något så primärt som att folk inte vet vart den närmsta kyrkan är belägen.

Analys

Att det är en höjd utbildningsnivå som är orsaken till sekularisering är något som bekräftas av bland andra Ahrén och Ekström (1995, s. 22-36). De berättar att det blir allt fler i Sverige som skaffar sig en högre utbildning, vilket bidrar till att det blir färre

som okritiskt tar till sig det som sägs från kyrkligt håll. Den höjda utbildningsnivån kan sannolikt också ha att göra med vårt oberoende av högre makter. Att vi prioriterar andra saker än att gå i kyrkan på vår lediga tid är ett djupgående problem som troligtvis inte kan lösas på ett snabbt sätt. Idag finns ett oändligt utbud av olika aktiviteter som man kan ta ställning till, och som kanske är mer lockande än att gå i kyrkan. När det gäller sättet att gå i kyrkan menar Bäckström (1990, s. 13-30) att detta kan ha att göra med att individen har många fler valmöjligheter i staden, och att vi går i den kyrka som passar bäst utifrån våra värderingar.

4.4 Strategier och åtgärder

En av prästerna menar att de strategier och åtgärder som finns för att möta sekulariseringen främst är knutna till den lokala församlingen. Det handlar mycket om att ha en mer öppen hållning gentemot människor och deras olikheter. Man bör också ändra på gudstjänsten så att den blir mindre undervisande, och istället talar mer till människors behov. En gudstjänstförändring som innebär att den blir både mer transcendent, och dyrkande till sin natur. Svenska kyrkan är inte längre en maktkyrka som kan tala om för andra att det ska se ut på ett visst sätt. En förändring av både kyrkan och de som jobbar inom denna är nödvändig. En annan präst menar att man från kyrkligt håll bör inse vikten av att ändra sina arbetsmetoder. Detta kan t ex göras genom att församlingar gemensamt går ihop och annonserar i den lokala pressen i syfte att visa för folk vad man kan erbjuda dem.

Analys

När det gäller just minskningen av antalet gudstjänstbesök kanske detta beror på att man inte förmått utveckla den till att täcka behov som finns hos dagens människor. Frisk (1998, s. 204-207) säger att människor fortfarande har sina existentiella frågor kvar, men de söker utlopp på annat håll, eftersom svaren som ges från kyrkligt håll inte längre är giltiga. Angående annonsering i den lokala pressen är det sannolikt en bra strategi att använda i dagens mediasamhälle för att nå ut med sitt budskap på ett mer effektivt sätt. Långt ifrån alla prenumererar på tidningar men det kan trots detta få fler människor att börja diskutera kring religiösa frågor.

4.5 Strategier som uppfattas mer positiva än andra

En präst menar att det är viktigt med en stark kyrklig ledare med stor integritet, som vågar tänka nytt och ta kritik för sina åsikter. Det är något som uppfattas som mer positivt än andra strategier. Vidare hävdas att denna kyrkliga ledare är den viktigaste strategin som Svenska kyrkan har idag. En annan präst anser att barnverksamheten är en strategi som är mer positiv än andra då det arbetet kan skapa ett varaktigt engagemang. Det uppfattas också som positivt då det är en verksamhet som man inte gör någon reklam för. Det är sannolikt att den präst som är med när barnet kristnas också kommer att träffa detta senare i livet, vilket på så sätt blir en naturlig förbindelse. I detta sammanhang är det också viktigt att skapa varaktiga relationer med människor, relationer som gör det möjligt för dessa att växa upp som oberoende, självstyrande människor inom kyrkan. Strategin är att tänka långsiktigt och här är barnen en naturlig utgångspunkt.

Analys

Det är sannolikt viktigt att den kyrkliga ledaren tänker i nya banor och är kreativ. Dessutom torde det vara viktigt att han också har en förmåga att se vad kyrkan behöver och hur den kan utvecklas. Detta nytänkande som denne kyrkliga ledare står för när det gäller synen på kyrkan, torde vara en nödvändighet i dagens samhälle där det finns så många sätt för människor att uttrycka sin tro. När det gäller barnen är det troligt att det är ett arbete som har goda utsikter att skapa varaktigt engagemang. Det är inte säkert att det lyckas men chanserna borde vara större.

4.6 Vad vill prästerna själva göra

En präst är av den uppfattningen att man bör gå ut mer bland barn och ungdom för att föra den kristna traditionen vidare. Om inte detta görs finns en risk att de förlorar lite grann av sitt kulturarv. En annan präst menar att man bör bli mer professionell i sitt yrke, vilket bland annat kan innebära att kontakten med människor tas om hand på ett bättre sätt. Det är viktigt att man sköter förtroenden, uppträder ärligt och är beredd när folk kommer till kyrkan av eget initiativ. En fråga för framtiden handlar om hur många kyrkor det ska finnas i Gävle, och hur ofta man ska fira gudstjänst. Dessa organisatoriska förändringar kan innebära att det blir mer folk i de kyrkor som fortfarande är i bruk, något som uppfattas positivt. En tredje präst tycker att man bör införa mer av rättvisande undersökningar kring kristet engagemang, samt minska de statistiska

analyserna. Kontrollen av hur många som besöker kyrkan varje söndag kan leda till en stor irritation för dem som jobbar inom kyrkan. Det är en kontroll som hindrar det kreativa arbetet hos prästen. Det poängteras att det viktiga i detta sammanhang inte är hur många som kommer till kyrkan utan det är kvaliteten på de möten man har med människor. En önskan finns också om att ytterligare tid fanns till deltagande i den offentliga debatten, samt mer tid till att arbeta med olika typer av mediekontakter. Man måste vidare prioritera de viktiga samhällsfrågorna, istället för att ägna sig åt de inomkyrkliga dispyterna. Som exempel nämns kvinnoprästfrågan som diskuterats flitigt sedan 1958, och som tagit hårt på kyrkan. Denna fråga bör lämnas åt sidan och istället ska man ägna sig åt familjefrågor, och på relationer mellan människor. En fjärde präst säger att det finns behov av ett ökat mellankyrkligt arbete. En femte uppfattning hävdar att det ur ett nationellt perspektiv är viktigt med ett ökat samarbete mellan de lokala församlingarna. På detta sätt kan människor få större omväxling och möjlighet att medverka i det som kan engagera. Vid gudstjänst är det viktigt att det är många frivilliga som får chansen att delta, som t ex kors och ljusbärare samt textläsare. På detta sätt kan man visa allmänheten att gudstjänsten inte endast är förbehållet prästen utan något som görs tillsammans.

Analys

Då tron på kyrkans Gud är låg bland ungdomar (Kallenberg, Bråkenhielm och Larsson, 1997 s. 9-80) kan det vara en god strategi att gå ut bland barn och ungdom för att väcka nyfikenhet och intresse för kristendomen. Barn och ungdom är sannolikt en målgrupp som det kan löna sig att satsa resurser på. När det gäller ökad professionalism bland prästerna kan det vara viktigt särskilt ur en synvinkel, då en likgiltig och utarbetad präst troligen inte bidrar till en ökad vilja hos folk att besöka den aktuella kyrkan fler gånger. Angående färre kyrkor torde det innebära ökade resurser till dem som är kvar, vilket i sin tur kan innebära ökade resurser för genomförande av olika idéer och projekt som finns inom kyrkan. Fler rättvisa undersökningar gällande kristet engagemang kan betyda att fler kvalitativa studier görs. Det är sannolikt så att kvantitet inte är synonymt med kvalitet när det handlar om kristet engagemang. Rörande ökat samarbete med andra länders kyrkor borde detta vara angeläget för att skapa enhet och samsyn kring vad kristendom skall innebära i framtiden. Avslutningsvis kan nämnas att prästen tidigare varit och säkert på många håll fortfarande är den som håller i hela gudstjänsten. Prästen är den som har utbildning på det religiösa området, men det

innebär inte att ”vanligt” folk därmed måste stå utanför den mer aktiva delen av gudstjänsten. Genom att låta de som vill vara med under ceremonin kan man från kyrkligt visa att det finns möjlighet att uttrycka sin religiösa tro på ett mer konkret sätt.

Sammanfattning av prästernas uppfattningar

- Sekulariseringens påverkan på Svenska kyrkan har inneburit att man måste hitta nya vägar. Vägar som bygger på nytänkande och ett lösgörande från traditionen.
- Konfirmation samt barnverksamhet är de aktiviteter som påverkats mest.
- Det finns många orsaker till sekularisering. En höjd utbildningsnivå och ökade kunskaper hos människor leder till ett ökat ifrågasättande av kyrkan. En ökad självständighet hos människor genom samhällsförändringar, vilket bidragit till ett större oberoende av högre makter. Människor är mer rädda om sin fritid.
- Olika strategier finns. En mer accepterande attityd till människors olikheter. En mer tillbedjande form av gudstjänst, och mindre av undervisande. En förändring av kyrkans arbetsmetoder t ex genom annonsering i den lokala pressen.
- En stark kyrklig ledare med förmåga att tänka nytt, med stor integritet och som har en förmåga att hålla modet uppe uppfattas som mer positivt. Barnverksamhet som kan leda till ett varaktigt engagemang.
- Prästerna anser att det särskilt viktigt att föra den kristna traditionen vidare bland barn och ungdom. Bli mer professionell i sitt yrke som präst. Göra organisatoriska förändringar. Införa mer rättvisa undersökningar av kristet engagemang, får möjlighet att vara med mer i den offentliga debatten, ägna sig mer åt viktiga samhällsfrågor. Ha ett ökat mellankyrkligt arbete. Ökat samarbete mellan församlingar och fler frivilliga under gudstjänsten.

5 Diskussion

5.1 Diskussion kring resultat

Studiens syfte var att beskriva hur präster inom Svenska kyrkan i Gävle uppfattade sekulariseringens påverkan på denna, och vad som borde göras för att komma till rätta med de negativa följdverkningar som den orsakat kyrkan. Fokus låg på att beskriva de kvalitativt olika uppfattningar som fanns, då dessa förhoppningsvis skulle ge en ökad och fördjupad vetskap kring detta. Som resultatet visade besvarades de olika frågeställningarna på en rad kvalitativt olika sätt vilket var glädjande. Det jag tyckte var särskilt intressant i resultatet, och som förtjänar att lyftas fram speciellt var de olika strategier och åtgärder som prästerna gav uttryck för. Mycket av tidigare forskning kring sekularisering har främst handlat om orsakssamband och förklaringar av dess natur, ett slags konstaterande av vad som hänt, och vad som kommer att hända i framtiden. Pettersson (1988, s. 93-153) nämner bland annat att sekulariseringen kommer att fortsätta när det gäller ointresse för kristendomen. Inte så mycket framkommer om vad som borde göras från Svenska kyrkans sida för att komma tillrätta med detta ointresse.

Sekulariseringen har som resultatet visade, påverkat Svenska kyrkan på ett sätt som gjort det nödvändigt att hitta nya vägar. Det är nya vägar som sannolikt är mer eller mindre framtvingade på grund av den omfattande förändring som skett på det religiösa området. Samverkan med andra religiösa församlingar är något som tydligen har fallit väl ut, då det har fått en positiv effekt på antalet människor som är intresserade av andliga frågor. Anledningen till att det inte är fler som är intresserade av kristendomen kanske kan kopplas till den syn som många svenskar har angående denna. En syn som innebär att kristen tro mycket handlar om disciplin, Kallenberg, Bråkenhielm och Larsson (1997, s. 93-153). En uppfattning som i så fall torde vara ganska svår att ändra på i den äldre generationen. Kanske är ett generationsskifte en möjlig lösning på denna negativa syn på kristendomen. Förmodligen kommer även framledes en samverkan att ske med andra religiösa församlingar.

När det gäller nedgångar i konfirmationsverksamhet kan en återknytning göras till Sjödin (2001, s. 15), som säger att traditionell kristendom har tappat mycket inflytande i samhället under 1900-talet. Mot bakgrund av detta är det inte förvånande att en traditionell verksamhet som konfirmation också tappat mycket. Sannolikt valde ungdomar tidigare att konfirmeras mer av tradition, än genom ett aktivt ställningsta-

gande. Det är också troligt att de ungdomar som idag väljer att konfirmeras gör detta på grund av medvetna val, snarare än av påverkan från vänner och familj. Nedgångarna i konfirmationsverksamheten kan i detta sammanhang istället ses som något mycket positivt.

Nya vägar kan också innebära att en mer omfattande utveckling av gudstjänsten blir aktuell. Främst för att den är en verksamhet som är så central för Svenska kyrkan, och för att antalet gudstjänstbesökare har minskat under en längre period, något som bland annat Gustafsson (2001, s. 74-103), Pettersson (2001, s. 249-270) och Sjödin (2001, s. 15) säger. Bäckström (1990, s. 13-30) påpekar att prästen på det lokala planet har en viktig roll när det gäller utvecklingen av gudstjänsten. Detta tolkar jag som att prästen har relativt stor frihet, att inom vissa ramar utforma gudstjänsten på det sätt som han/hon finner lämpligt. Straarup (1997, s. 11-18) påpekar att de församlingar som riktat in sig på att införa nyare typer av gudstjänst, också har fått en positiv effekt på dem som vill besöka kyrkan. Denna studie visar dock att det inte är frågan om samma förändringar. Det handlar istället om en mer tillbedjande form av gudstjänst som talar mer till vad människor har för behov. En gudstjänstförändring som innebär att den blir mer översinnlig och dyrkande. En annan intressant utveckling av gudstjänsten innebär att fler får möjlighet att vara med under själva akten. På detta sätt kan den bli mer inkluderande till sin natur. Att utveckla gudstjänsten så den talar mer till vad människor verkligen har behov av tror jag är mycket viktigt. Idag torde det inte i särskilt hög utsträckning finnas något behov av en gudstjänst som är undervisande, eftersom folk kan skaffa sig kunskap kring sin egen tro på annat håll än i kyrkan. Jag tror människor i högre grad vill ha en gudstjänst som mer talar till själs och känslolivet, än till intellektet. Kanske är det också så att människor i dagens stressade samhälle behöver mer av ”lugn och ro” i kyrkan än tidigare.

Andra intressanta vägar som det ges uttryck för bland prästerna och som förtjänar att lyftas fram, är mer inriktat arbete mot barn och ungdom för att föra kristen tradition vidare, organisatoriska förändringar, mer av rättvisande undersökningar kring kristet engagemang, och ett ökat samarbete mellan församlingar. Detta är fyra saker som inte behandlats speciellt mycket i tidigare forskning. Något som bidrar till att diskussionen blir mer spekulativ. Strategin att gå ut mer bland barn och ungdom för att föra kristen tradition vidare är sannolikt mycket viktig. Gustafsson (2000, s. 232-234) säger att frågor rörande skolan är en av de uppgifter som frångänts av kyrkan. Frågor som dessutom var knutna till den religiösa socialisationen i samhället, och därför torde det

vara än viktigare att inrikta sina resurser mot denna. Precis som Sundback (2000, s. 37-38) påpekar är det angeläget att kyrkan lyckas attrahera unga människor, som kan stärka kyrkan och utveckla teologin. Utan tvivel är barn och ungdom en del av Svenska kyrkans framtid. När det handlar om organisatoriska omställningar kan detta vara en långsiktig strategi som visar sig vara lönsam i framtiden. För att effektivisera verksamheten torde Svenska kyrkan överväga att lägga ner många av dagens kyrkor, som står mer eller mindre tomma. De kyrkor som läggs ner behöver inte nödvändigtvis rivas, de kan stå kvar som värdefulla kulturminnen. Jag tror att denna fråga kommer att debatteras flitigt under den närmaste framtiden.

Då tidigare forskning kring sekularisering mycket handlat om kvantitativa studier med klart mätbart resultat, är uppfattningen av mer rättvisa undersökningar runt kristet engagemang intressant. Statistiken uppfattas mer som ett hinder än ett hjälpmedel. Är mätning av kristet engagemang i form av siffror något värdefullt i själva verket? Säger dessa siffror något om hur verkligheten egentligen ser ut? De mäter sannolikt inte kvaliteten i mötet mellan prästen och de som besöker kyrkan. Något att fundera ytterligare på tycker jag. Jag tror ju att siffror och statistik kan beskriva mycket, men förstås inte allt. Kanske finns det en övertro på de statistiska undersökningarnas förklaringsvärde. När det gäller det ökade samarbetet mellan församlingarna i Gävle kan nämnas att det konkret inneburit att man gemensamt annonserar i den lokala pressen. Vad jag förstår är det ett nytt grepp som uppfattats positivt av en majoritet bland prästerna. Det visar tydligt att det finns ett nytänkande som är mer anpassat till dagens samhälle.

Avslutningsvis vill jag nämna att denna studie visar på en hel del intressanta strategier och åtgärder. Undersökningen är utförd bland ett urval av präster i Gävle, och visar på hur de uppfattar sekularisering. Det är mot bakgrund av detta svårt att dra några allmänna slutsatser om präster på andra orter i Sverige omfattar dessa uppfattningar. Jag tror att det finns liknande tolkningar bland många präster i Sverige, men det kan inte konstateras. Det skulle vara önskvärt att fler kvalitativa undersökningar inom ämnesområdet utfördes för att ta reda på detta. Dessa undersökningar skulle kunna bidra med ännu fler strategier som på sikt kanske skulle innebära ett ökat intresse för kristendomen, och att fler väljer att uttrycka sin religiösa tro genom denna.

Sammanfattningsvis kan sägas att denna studie har gett en idé kring vidare studier inom ämnet. Jag tycker det skulle vara intressant att göra en bredare kartläggning över hur präster i Svenska kyrkan tänker och resonerar kring sekulariseringen, och

vilka strategier de anser vara önskvärda. Det skulle kunna bedrivas i projektform i samarbete med andra högskolor och universitet. Sedan skulle en jämförelse göras bland dessa undersökningar där man torde kunna vaska fram många goda, kreativa och långsiktiga strategier som Svenska kyrkan kunde ha stor nytta av i framtiden.

6 Referenslitteratur

- Ahrén, P. O., & Ekström, S. (1995). *Kyrka i ett pluralistiskt samhälle*. Stockholm: Verbum.
- Bell, J. (2000). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjereld, U., Demker, M., Hinnefors, J. (1999). *Varför vetenskap?: om vikten av problem och teori i forskningsprocessen*. Lund: Studentlitteratur.
- Bromander, J. (1999). *Av fri vilja på fri tid*. Uppsala: Svenska kyrkans församlingsnämnd.
- Bäckström, A. (1990). *Från institution till rörelse*. (Religionssociologiska rapporter nr 50). Stockholm: Religionssociologiska institutet.
- Frisk, L. (1998). *Nyreligiositet i Sverige: ett religionsvetenskapligt perspektiv*. Nora: Nya Doxa.
- Gustafsson, G. (2000), *Tro, samfund och samhälle*. Örebro: Libris.
- Gustafsson G., & Pettersson, T. (2000). *Folkekyrkor och religiös pluralism - den nordiska religiösa modellen*. Stockholm: Verbum.
- Hamberg, E. (1989). *"Kristen på mitt eget sätt": en analys av material från projektet Livsåskådningar i Sverige*. Stockholm: Religionssociologiska institutet.
- Holme, I. M., & Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- HSFR (1999). *Forskningsetiska principer i humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: HSFR
- Kallenberg, K., Bråkenhielm, C. R, Larsson, G. (1996). *Tro och värderingar i 90 - talets Sverige: om samspelet livsåskådning moral och hälsa*. Örebro: Libris.
- Kroksmark, T. (1987). *Fenomenografisk didaktik*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativt forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S. (1981). *Studier i lärares omvärldsuppfattningar: särdrag hos vuxenstudierande*. (Pedagogiska rapporter nr 3). Göteborg: Pedagogiska institutionen.
- Larsson, S. (1986). *Kvalitativ analys: exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur.
- Marton, F., & Wenestam, G G. (1984). *Att uppfatta sin omvärld varför vi förstår verkligheten på olika sätt*. Stockholm AWE/Geber.
- Pettersson, P. (2000). *Kvalitet i livslångt tjänsterelationer. Svenska kyrkan ur tjänsteteoretiskt och religionssociologiskt perspektiv*. (avhandling för doktorsexamen, Uppsala universitet).
- Pettersson, T. (1988). *Bakom dubbla lås: en studie av små och långsamma värderingsförändringar*. Stockholm: Institutet för framtidsstudier, FRN: Liber.

- Sjödin, U. (2001). *Mer mellan himmel och jord?: en studie av den beprövade erfarenhetens ställning bland svenska ungdomar*. Stockholm: Verbum.
- Skog, M. (2001). *Det religiösa Sverige: gudstjänst- och andaktsliv under ett veckoslut kring millennieskiftet*. Örebro: Libris.
- Starrin, B., & Svensson, P. G. (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Straarup, J. (1998). *Perspektiv på Svenska kyrkans statistik*. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsråd.
- Tergel, A. (1994). *Från Jesus till Moder Teresa: kristenhetens historia*. Stockholm: Verbum.
- Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Nationalencyklopedin (2004), *kommunion* [www]. Hämtat från http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=228296&i_word=kommunion. Hämtat 23 mars, 2004.
- Nationalencyklopedin (2004), *postindustriellt samhälle* [www]. Hämtat från http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=286154&i_word=postindustriell. Hämtat 23 mars, 2004.
- Nationalencyklopedin (2004), *trosrörelsen* [www]. Hämtat från http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=331843&i_word=trosrorelsen. Hämtat 23 mars, 2004.
- Nationalencyklopedin (2004), *upplysningen* [www]. Hämtat från http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=336252&i_word=upplysningen. Hämtat 23 mars, 2004.
- Svenska kyrkans hemsida (2004), *organisation* [www]. Hämtat från <http://www.svenskakyrkan.se>. Hämtat 25 mars, 2004.
- Svenska kyrkans hemsida (2004), *statistik* [www]. Hämtat från <http://www.svenskakyrkan.se/statistik/>. Hämtat 25 mars, 2004.

Bilagor

Bilaga 1

Svenska kyrkan i kris?

Jag heter Åke Fällström och läser vid Högskolan i Gävle på Människa-natur-religionsprogrammet. I utbildningen ingår att skriva en C-uppsats om 10 poäng i huvudämnet religionsvetenskap.

Syftet med uppsatsen är att beskriva hur präster inom Svenska kyrkan i Gävle uppfattar fenomenet sekularisering. Detta görs för att få en ökad och fördjupad vetenskap kring detta fenomen. Av den anledningen skulle jag vilja träffa Dig för *en intervju om hur Du uppfattar sekulariseringen*.

Jag kommer inom kort att kontakta Dig per telefon för att fråga Dig om du vill delta. Förhoppningsvis kan vi då komma överens om en tid och plats. Ditt deltagande är viktigt men givetvis helt frivilligt. Du kan när som helst under intervjun avbryta Din medverkan. Intervjun beräknas ta ungefär en timme och kommer att spelas in på band. Efter bearbetning och redovisning av intervjun kommer Du att garanteras fullständig anonymitet. Endast jag själv kommer att veta vilka personer som utfrågats. Uppsatsen är en offentlig handling och kommer att finnas tillgänglig vid Högskolebiblioteket i Gävle.

Med vänlig hälsning

Åke Fällström

E-post: ake.fallstrom@gavle.to

Tfn: 026-10 95 82

Handledare

Jari Ristiniemi, Universitetslektor

Högskolan i Gävle

E-post: jri@hig.se

Tfn: 026-64 89 86

Bilaga 2

Intervjuguide

Inledande frågor

1. Hur gammal är du?
2. Hur länge har du jobbat som präst?

Samtalsämnen

1. Hur har sekulariseringen påverkat Svenska kyrkan? Med sekularisering menar jag det minskade kristna engagemanget, samt att de som väljer att delta i gudstjänst blir allt färre.
2. Har den påverkat vissa verksamheter mer än andra?
3. Vad är din egen uppfattning kring sekulariseringens påverkan på Svenska kyrkan och dess verksamhet? Vad beror sekulariseringen på?
4. Vilka åtgärder vidtas från Svenska kyrkans sida, och vilka strategier finns för att möta sekulariseringen verkningar? Vad kan göras för att höja det kristna engagemanget, och vad kan göras för att få fler att gå i kyrkan?
5. Är någon av dessa alternativa åtgärder och strategier mer positiv än andra anser du?
6. Vad skulle du vilja göra om du fick bestämma, för att höja det kristna engagemanget och få fler att gå i kyrkan?

Öppna frågor

- Vad menar du med ...?
- Berätta lite mer om det.
- Kan du utveckla det?
- Hur kommer det sig ...?
- Du har sagt att sekulariseringen berodde på x, men du har inte sagt något om y. Kan du göra det nu?